

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2023. № 4.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.4.51>

УДК 347.132.15:657

*В. В. Лукашик,
аспірант кафедри обліку та оподаткування в галузях економіки,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7789-9566>*

ВИЗНАЧЕННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ЯК ОБЛІКОВОЇ ТА ПРАВОВОЇ КАТЕГОРІЙ

*V. Lukashik,
Postgraduate of the Department of Accounting and Taxation in the Fields of
Economy, Vinnitsia National Agrarian University*

APPOINTMENT AND CLASSIFICATION OF SUPRA-EXTREME SITUATIONS AS ACCOUNTING AND LEGAL CATEGORIES

Стаття присвячена розкриттю сутності понять «надзвичайна ситуація» та «форс мажорні обставини» у нормативно-правових актах України та за науковими дослідженнями фахівців. Доведено, що сільськогосподарське виробництво є галуззю економіки з високими ризиками настання надзвичайних ситуацій. Розглянуто види надзвичайних ситуацій, виокремлені різними нормативно-правовими актами України та їх вплив на агробізнес. Узагальнено класифікаційні ознаки надзвичайних ситуацій для формування системи об'єктів їх обліку в сільськогосподарських підприємствах. Визначено проблеми облікового забезпечення управління бізнесом в умовах ризиків настання надзвичайних ситуацій та під час дії негативних чинників форс мажорних обставин. Окреслено напрямки подальших наукових досліджень та розробок за даною темою.

The article is devoted to revealing the essence of the concepts "emergency situation" and "force majeure conditions" in the regulatory and legal acts of Ukraine and according to the scientific research of specialists. It has been proven that agricultural production is a branch of the economy with high risks of

emergency situations. The types of emergency situations identified by extraordinary normative legal acts of Ukraine and their impact on agribusiness are considered. The classification features of emergency situations for the formation of a system for their accounting of objects in agricultural enterprises are summarized. The problems of professional support of business management in the conditions of the risks of emergency situations and during the action of negative factors of force majeure features have been identified. Directions for further scientific research and development on this topic are outlined. Furthermore, the author explores the role of emergency management and preparedness in mitigating the impact of emergency situations and force majeure events. The article discusses the various approaches and strategies that can be employed to manage emergencies, including risk assessment, contingency planning, and crisis communication. In addition, the article presents current research and developments in the field of emergency management, including the use of technology and data analytics to enhance preparedness and response capabilities. The classification of emergencies as an accounting category depends on the context in which the category is used. The term "force majeure" has a similar meaning but is not identical. Extraordinary situations can have various effects on accounting. Force majeure is an unforeseen event or circumstance that prevents the performance of a contract or contractual obligation. The author also emphasizes the need for collaboration and coordination among various stakeholders, including government agencies, private organizations, and the public, to effectively manage emergency situations and force majeure events. Also Russian aggression radically changed our economy.

Ключові слова: надзвичайна ситуація, агробізнес, аудит, підприємства, сталий розвиток, класифікація надзвичайних ситуацій.

Keywords: emergency situation, agribusiness, audit, enterprises, sustainable development, classification of emergency situations.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Надзвичайна ситуація є певною подією або рядом подій, що можуть мати серйозні наслідки для діяльності підприємства. До надзвичайних ситуацій належать природні катастрофи, техногенні аварії, кримінальна діяльність, економічні кризи тощо.

За відомостями Всесвітньої метеорологічної організації, від 1970 року кількість природних катастроф, пов'язаних зі зміною клімату, зросла у 3 рази [1]. Саме тому, обрана тема статті щодо визначення та класифікації

надзвичайних ситуацій як облікової та правової категорії є актуальною, оскільки вона дозволить розкрити проблематику надзвичайних ситуацій та їх вплив на різні галузі, зокрема на агробізнес в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, що стосуються облікового забезпечення управління надзвичайними ситуаціями досліджували небагато вчених, зокрема: Ф.Ф. Бутинець, І.М. Вигівська, А.М. Герасимович, Д.О. Грицишен, Г.М. Дроздова, І.В. Жиглей, І.В. Замула, Ю.А. Кузьмінський, С.Ф. Легенчук, О.А. Лаговська, К.Ю. Поляк. Однак, теоретичні аспекти щодо визначення та класифікації надзвичайних ситуацій як облікової та правової категорій залишаються малодослідженими та потребують узгодження та висвітлення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Головна мета статті полягає в дослідженні питань щодо визначення надзвичайних ситуацій як облікової та правової категорій, особливостей і причин їх виникнення в агробізнесі, а також шляхів попередження та/або зменшення наслідків.

Таким чином, стаття має на меті підвищити свідомість громадськості та фахівців щодо проблеми надзвичайних ситуацій в агробізнесі та надати рекомендації щодо забезпечення потреб менеджменту підприємства в інформації про наслідки надзвичайних ситуацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Облікова категорія надзвичайних ситуацій передбачає, що вони можуть мати значний вплив на фінансові результати та фінансову звітність підприємства. Відповідно, при виникненні надзвичайної ситуації підприємство повинно відповідно змінити свою бухгалтерську політику та методи оцінки активів та зобов'язань. Такі зміни можуть включати в себе перенесення певних витрат на майбутні періоди, зменшення вартості активів, підвищення резервів тощо.

Правова категорія надзвичайних ситуацій передбачає, що підприємство повинно виконувати вимоги законодавства щодо захисту життя та здоров'я людей, захисту навколишнього середовища, захисту прав споживачів тощо. Підприємство повинно виконувати свої обов'язки відповідно до вимог

законів та нормативних актів та надавати інформацію про надзвичайну ситуацію в установленому порядку.

Надзвичайна ситуація є правовою категорією, яка визначається як подія, що має місце в результаті природного лиха, техногенної аварії або іншої подібної ситуації, що призводить до порушення нормального функціонування суспільства та може створювати загрозу життю та здоров'ю людей, довкіллю, майну.

Класифікація надзвичайних ситуацій як правової категорії може варіюватися в залежності від критеріїв, які використовуються для їх поділу. Наприклад, у законодавстві України можна виділити такі види надзвичайних ситуацій:

- Надзвичайні ситуації природного характеру (стихійні лиха), які виникають в результаті природних катаклізмів, таких як повені, землетруси, цунамі, урагани, торнадо і т. д.
- Техногенні надзвичайні ситуації, що виникають в результаті порушення технологічних процесів, аварій на промислових об'єктах, викидів шкідливих речовин, пожеж і т. д.
- Міжнародні надзвичайні ситуації, які виникають на території кількох країн і вимагають координації зусиль та співпраці між ними.
- Епідемії та епізоотії, які виникають в результаті поширення інфекційних хвороб у людей та тварин.
- Терористичні акти, які можуть призвести до загибелі людей, руйнування майна та інших наслідків [10].

Розглянемо класифікацію надзвичайні ситуації відповідно деяких нормативно-правових актів України:

1. Згідно з Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р №5403-VI, надзвичайні ситуації поділяються на такі види:

- техногенні надзвичайні ситуації (наприклад, аварії на промислових підприємствах, пожежі, викиди шкідливих речовин);

- природні надзвичайні ситуації (наприклад, повені, зсуви ґрунту, землетруси, цунамі);
- соціальні надзвичайні ситуації (наприклад, масові безробіття, епідемії, соціальні конфлікти);
- техногенно-природні надзвичайні ситуації (наприклад, повені, спричинені порушеннями в системах водопостачання, зливи із забруднених поверхонь, які призводять до забруднення водою токсичними речовинами)[7].

2. Згідно з Кодексом законів про працю України (№ 322-08), надзвичайні ситуації поділяються на такі види:

- надзвичайна ситуація при виникненні небезпеки життя і здоров'я працівників (наприклад, пожежа, аварія, викиди шкідливих речовин);
- надзвичайна ситуація, пов'язана з порушенням технологічного процесу (наприклад, порушення технологічного режиму, зупинка обладнання, виток рідин тощо);
- надзвичайна ситуація, пов'язана зі збитками та руйнуваннями внаслідок стихійного лиха, природних катастроф або інших природних явищ (наприклад, повінь, зсув, землетрус);
- надзвичайна ситуація, пов'язана з викраденням або знищенням важливих документів, матеріалів або інформації (наприклад, крадіжка даних, кібератака);
- надзвичайна ситуація, пов'язана зі страйком або іншими колективними конфліктами (наприклад, масові протести, блокади) [6].

Ці види надзвичайних ситуацій передбачені Кодексом законів про працю України та регулюються спеціальними нормами та процедурами, що мають за мету запобігання та реагування на такі ситуації з максимальною ефективністю та мінімальними наслідками для працівників та підприємства загалом.

Зважаючи на те, що надзвичайні ситуації можуть виникати в різних сферах діяльності, існують і інші нормативно-правові акти, які класифікують ці ситуації. Ось декілька прикладів:

Закон України "Про захист населення та територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру" (№ 1809-III) визначає такі види надзвичайних ситуацій:

- стихійні лиха (наприклад, повені, зсуви, землетруси);
- техногенні надзвичайні ситуації (наприклад, аварії на промислових об'єктах, нафтових розливи);
- епідемії, епізоотії;
- техногенно-екологічні надзвичайні ситуації (наприклад, забруднення довкілля, викиди шкідливих речовин); терористичні акти та військові конфлікти.

Крім того, законодавство України передбачає окремі види надзвичайних ситуацій залежно від галузі та виду діяльності, наприклад:

- надзвичайні ситуації в енергетичній галузі (наприклад, аварії на електростанціях);
- надзвичайні ситуації в транспортній галузі (наприклад, авіаційні катастрофи);
- надзвичайні ситуації в харчовій галузі (наприклад, отруєння продуктами харчування);
- надзвичайні ситуації в медичній галузі (наприклад, масштабні епідемії) [9].

Визначення та класифікація надзвичайних ситуацій допомагає органам державного управління та іншим зацікавленим сторонам ефективно планувати та координувати дії у разі їх виникнення, а також зменшувати можливі негативні наслідки для населення та економіки.

Отже, відповідно до різної класифікації щодо нормативно-правових актів можна визначити поняття надзвичайної ситуації (Табл.1).

**Таблиця 1. Визначення поняття надзвичайна ситуація за
нормативно-правовими актами України**

№	Назва нормативно-правового акту	Визначення надзвичайних ситуацій
1	Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р № 5403-VI[7].	Надзвичайна ситуація - це стан, що виникає на території чи об'єкті господарювання, коли порушуються нормальні умови життя людей. Такий стан може бути спричинений різними причинами, такими як катастрофи, аварії, пожежі, стихійні лиха, епідемії, епізоотії, епіфітотії, застосуванням засобів ураження або іншими небезпечними подіями. Наслідки такої ситуації можуть бути надзвичайно серйозними - загроза життю та здоров'ю людей, велика кількість загиблих та постраждалих, значні матеріальні збитки, а також неможливість проживання та господарювання на території, де сталася надзвичайна ситуація. Такі стани потребують негайної реакції та дії з боку влади та населення.
2	Кодекс законів про працю України (№ 322-08) [6].	Надзвичайні ситуації поділяються на такі види: 1) надзвичайна ситуація при виникненні небезпеки життя і здоров'я працівників (наприклад, пожежа, аварія, викиди шкідливих речовин); 2) надзвичайна ситуація, пов'язана з порушенням технологічного процесу (наприклад, порушення технологічного режиму, зупинка обладнання, виток рідин тощо); 3) надзвичайна ситуація, пов'язана зі збитками внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання працівника.
3	Закон України "Про захист населення та територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру" (№ 1809-III) [12].	Визначає такі види надзвичайних ситуацій: 1) стихійні лиха (наприклад, повені, зсуви, землетруси); 2) техногенні надзвичайні ситуації 3) епідемії, епізоотії, техногенно-екологічні надзвичайні ситуації.
4	Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" (№1264-XII) [13].	Аварії на об'єктах з підвищеною небезпекою, викиди шкідливих речовин в атмосферу, водойми та ґрунти, загроза екологічної безпеки населення та території.
5	Закон України " Про захист населення від інфекційних хвороб " (№1645-III) [11].	Епідемії та епізоотії, що загрожують життю та здоров'ю людей.

Джерело: сформовано автором

Схожим за змістом, але не тотожним є поняття «форс-мажорні обставини».

Форс-мажорні обставини – це непередбачувані події або обставини, які перешкоджають виконанню зобов'язань, передбачених у контракті або угоді. Це можуть бути природні катаклізми, війни, соціальні зміни, політичні події, економічні кризи, технологічні незадовільності та інші обставини, на які сторони контракту не мають жодного впливу.

Хоча обидва поняття (форс-мажорні та надзвичайні ситуації) пов'язані з непередбачуваними подіями, що перешкоджають нормальному функціонуванню, форс-мажорні обставини зазвичай пов'язані з контрактами та виконанням зобов'язань, тоді як надзвичайні ситуації загрожують безпеці та здоров'ю людей, майну та навколишньому середовищу та вимагають негайних заходів з метою їх усунення.

Надзвичайна ситуація - це виняткова подія, що має місце у звичайному житті і може призвести до небезпеки для людей, тварин і довкілля, або до порушення роботи підприємств і організацій. За характером виникнення, надзвичайні ситуації можуть бути техногенні, природні, соціальні, військові тощо.

Класифікація надзвичайних ситуацій як облікової категорії залежить від контексту, у якому використовується ця категорія. Наприклад, в управлінні цивільним захистом надзвичайні ситуації класифікуються за причиною виникнення, за ступенем небезпеки, за масштабом та за характером наслідків. У вітчизняних нормативних актах, що регулюються бухгалтерським обліком та формування фінансової звітності, фінансові наслідки надзвичайних ситуацій не виокремлено, як об'єкт обліку. Відтак витрати від таких операцій «губляться» у загальних положеннях про витрати діяльності.

У будь-якому випадку, класифікація надзвичайних ситуацій як облікової категорії допомагає управляти ризиками та розробляти стратегії їх запобігання та ліквідації. Крім того, це дозволяє проводити аналіз попередніх

надзвичайних ситуацій, що допомагає уникнути подібних випадків в майбутньому.

В бухгалтерському обліку та аудиті надзвичайна ситуація визначається як подія або ряд подій, що виникає внаслідок несподіваної природної катастрофи, техногенної аварії, економічної кризи або іншого подібного фактору, та має значний вплив на фінансову діяльність підприємства.

Надзвичайні ситуації можуть мати різноманітний вплив на бухгалтерський облік та фінансову звітність підприємства, наприклад, вони можуть призвести до зміни вартості активів, збільшення витрат, зниження прибутку тощо.

Згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ), підприємство повинно визнати надзвичайну ситуацію як подію, що має значний вплив на його фінансову діяльність, та відобразити її в своїх фінансових звітах [8].

Для цього підприємство повинно здійснювати належний облік витрат, пов'язаних з надзвичайною ситуацією, а також визнавати зниження вартості активів, які були пошкоджені внаслідок надзвичайної ситуації. Крім того, підприємство може створювати резерви для покриття витрат, пов'язаних з наслідками надзвичайної ситуації.

У разі виникнення надзвичайної ситуації, аудитор повинен враховувати її вплив на фінансові звіти підприємства та забезпечити достатню рівень доказів для оцінки її впливу. Аудитор також повинен дослідити та оцінювати внутрішній контроль підприємства, зокрема, контроль за операціями, що стосуються надзвичайної ситуації. Це допоможе аудитору зрозуміти, наскільки підприємство було підготовлене до надзвичайної ситуації та як ефективно воно реагувало на неї.

Під час аудиту фінансових звітів підприємства, яке зазнало надзвичайної ситуації, аудитор повинен оцінювати наступні питання:

1. Чи правильно були визнані та відображені в фінансових звітах наслідки надзвичайної ситуації?

2. Чи були виконані всі необхідні корективи у фінансовій звітності, пов'язані з наслідками надзвичайної ситуації?

3. Чи були належним чином оцінені та відображені резерви, які були створені для покриття витрат, пов'язаних з наслідками надзвичайної ситуації?

4. Чи була належним чином оцінена та відображена в фінансових звітах інформація про можливі негативні наслідки надзвичайної ситуації в майбутньому?

Для успішного аудиту фінансових звітів підприємства, яке зазнало надзвичайної ситуації, аудитор повинен мати достатній рівень розуміння та знань про вплив надзвичайної ситуації на фінансову звітність та на внутрішній контроль підприємства. Важливо також розробити належний план аудиту, який відображатиме ризики, пов'язані з надзвичайною ситуацією.

Агробізнес – галузь економіки, яка включає в себе вирощування, збір, переробку та реалізацію сільськогосподарської продукції, а також пов'язані з цим послуги та інфраструктуру.

Агробізнес може охоплювати різні галузі, такі як рослинництво, тваринництво, рибальство, лісове господарство тощо. Він є важливим компонентом економіки багатьох країн та забезпечує продовольчу безпеку та забезпечення інших потреб населення в продуктах харчування, а також виробляє сировину для промисловості та енергетики.

В агробізнесі надзвичайні ситуації можуть мати серйозні наслідки як для суб'єктів господарювання так і для суспільства в цілому (його промислової та екологічної безпеки). Зазвичай це пов'язано з природними катастрофами, такими як засухи, повені, град, урагани, хвороби рослин тощо.

Наприклад, засуха може призвести до значного зниження врожаю та збитків для фермерів, які залежать від вирощування рослин. Повені можуть спричинити руйнування інфраструктури, втрату сільськогосподарських тварин та інші матеріальні збитки. Град може пошкодити врожай, хвороби

рослин можуть призвести до його втрати чи зниження якості.

Для того, щоб зменшити ризики виникнення надзвичайних ситуацій та забезпечити належну реакцію на них, важливо мати плани попередження та дії в надзвичайних ситуаціях, а також належну інфраструктуру та обладнання. Наприклад, система поливу може зменшити ризики виникнення засух, а будівництво дренажних систем може допомогти запобігти повеням. Також важливо використовувати механізми майнового страхування та резерви для непередбачуваних ситуацій.

У разі виникнення надзвичайної ситуації в агробізнесі важливо діяти швидко та координовано, забезпечуючи безпеку працівників та майна, які можуть бути під загрозою. Крім того, важливо забезпечити продовження роботи підприємства та збереження виробничих процесів у межах можливостей.

Російська агресія в Україні (війна), безумовно відноситься до надзвичайних ситуацій. В наведеній вище класифікації – це техногенно-екологічні надзвичайні ситуації.

Техногенно-екологічна надзвичайна ситуація (війна) – має прямий вплив на аграрний сектор та економіку України. Після повномасштабного вторгнення на територію України всі підприємства України зазнали великих збитків, не виключенням є аграрна сфера.

Функціонування підприємств аграрного сектору економіки України в умовах війни є незаперечною запорукою стабільного продовольчого забезпечення Збройних Сил України та населення країни, а також відіграє важливу роль у створенні надійного тилу та гарантії перемоги нашої держави. Сьогодні аграрний сектор економіки виконує не лише функцію формування продовольчої безпеки країни, від його надійної роботи залежить економічна стійкість та збереження суверенітету нашої держави в цілому [4].

Київська школа економіки (далі KSE) веде моніторинг матеріальних втрат, завданих Україні під час війни з Росією. За даними KSE, загальна сума збитків, які були задокументовані станом на січень 2023 року, складає 137,8

млрд доларів. Окрім руйнування інфраструктури, прямі збитки також включають руйнування житлового фонду на суму 54 млрд доларів. За період війни, близько 150 тисяч житлових будинків були пошкоджені або зруйновані, серед яких 131,4 тисяч - це приватні будинки, а 17,5 тисяч - багатоквартирні будинки. На жаль, інфраструктура, промисловість та підприємства також зазнали значних збитків, що становить 35,6 млрд доларів та 13 млрд доларів відповідно. Дані KSE можуть бути корисними для подальшої оцінки впливу війни на економіку України та розробки стратегій відновлення економіки країни [3].

Агресія росії докорінно змінила економіку нашої держави. Прогноз зниження ВВП у першому кварталі 2022 року за даними Міністерства економіки України складає 16%, а річне падіння може сягнути 40%.

За попередніми оцінками міністерства економіки, за 2022 рік український ВВП скоротився на понад 30%.

З одного боку, це менше, ніж прогнозували на початку війни і сама Україна, і її міжнародні партнери.

З іншого боку, це є найглибшим та найстрімкішим падінням за 30 років незалежності України.

Найбільше постраждали ті галузі, в яких неможлива дистанційна робота, в тому числі сільське господарство.

Однозначно, діяльність сільськогосподарських підприємств в умовах війни та воєнного стану значно ускладнилась. Виникла низка проблем, із якими суб'єкти господарювання не стикались за звичайних умов провадження діяльності. Ведення сільськогосподарського бізнесу на тимчасово окупованих територіях є практично неможливим, якщо ж підприємство знаходиться на території, де не ведуться активні бойові дії, основними проблемами є наступні:

- ускладнене матеріально-технічне забезпечення посівної кампанії (паливно-мастильні матеріали, насіннєвий матеріал, добрива, засоби захисту рослин тощо) та виробничої діяльності у тваринництві (корми, засоби

захисту тварин);

- внаслідок порушеної логістики значно ускладненим є збут виробленої продукції (особливо продукції з коротким терміном зберігання);

- загальна мобілізація призводить до відтоку кадрів, а поставлена на військовий облік техніка може бути вилучена для військових потреб;

- деякі виробничі потужності та інфраструктура внаслідок воєнних дій можуть бути пошкоджені, знищені чи їх використання за призначенням є неможливим або недоцільним;

- значно зросли видатки держави на забезпечення військових, гуманітарних, соціальних потреб та ліквідацію наслідків агресії, що тягне за собою зміни в системі оподаткування бізнесу [4].

На початку повномасштабного вторгнення зменшився агроекспорт. Україна належить до ключових держав-постачальників продовольства на світовий ринок. Країна-агресор заблокувала ключові експортні шляхи України – морські порти. Для забезпечення внутрішнього ринку продуктами харчування на час воєнного стану Уряд заборонив експорт низки видів сільськогосподарської продукції, серед них овес, просо, гречка, цукор, сіль, жито, велика рогата худоба, м'ясо та субпродукти із ВРХ [5].

Але відповідно до даних Держпродспоживслужби у 2022 році збільшилася кількість підприємств-виробників продуктів тваринного походження, які мають право на експорт до ЄС, Україна зміцнює свої позиції на міжнародному ринку. У 2022 році країна відкрила 12 нових ринків для продукції сектору тваринництва та отримала 22 міжнародні ветеринарні сертифікати на експорт продуктів українських агрокомпаній. Україна відправляє свою продукцію до 12 країн, включаючи Албанію, Грузію, Канаду, Туреччину та інші. За рік кількість підприємств-виробників продуктів тваринного походження, які мають право на експорт до ЄС, збільшилась до 432. Для порівняння, за 2021 рік таке право отримали 23 підприємства.

Ця позитивна динаміка у збільшенні кількості українських експортерів на європейський ринок є надзвичайно важливою в умовах отриманого Україною статусу країни - кандидата на вступ до ЄС. Робота в цьому напрямку буде продовжуватись постійно і, при виконанні вимог угоди про Асоціацію з ЄС в рамках наших зобов'язань щодо вступу до Євросоюзу, ця цифра буде збільшуватись щодня [2].

Зрозуміло, що максимально точно передбачити в контракті або договорі виконання зобов'язань у форс мажорних обставинах не можна. Проте, особливості організації бізнес-процесів в умовах надзвичайних ситуацій обумовлюють необхідність адаптації їх облікового відображення для забезпечення безперервного обліку та формування оптимальних інформаційних потоків.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. За результатами дослідження слід узагальнити, що визначення поняття «надзвичайна ситуація» надається у різних правових актах України та врегульовується міжнародними правовими нормами. Проте, визначення даного поняття та класифікаційні ознаки надзвичайних ситуацій трактуються науковцями та нормативно-правовими актами по-різному. Вважаємо за необхідне виокремити класифікаційні ознаки та види надзвичайних ситуацій, які б максимально врахували потреби і запити менеджменту в інформації для управління бізнесом.

Отже, щоб забезпечити потреби та запити менеджменту підприємства в інформації про наслідки надзвичайних ситуацій необхідно:

1. На підставі класифікації надзвичайних ситуацій за нормативно правовими актами сформувати номенклатуру об'єктів обліку для відображення надзвичайних ситуацій.
2. Врахувати в обліковій політиці підприємства специфіку діяльності в умовах надзвичайних ситуацій
3. Сформувати пакет первинних документів для відображення наслідків надзвичайних ситуацій. Всі документи повинні бути правильно

заповнені та збережені, щоб в разі необхідності можна було відновити інформацію.

4. Розробити облікові методичні прийоми для відображення специфічних господарських операцій в умовах надзвичайних ситуацій.

Література

1. Відомості Всесвітньої метеорологічної організації URL: <https://public.wmo.int/en>

2. Відкриття нових ринків: результати 2022 року. Повідомлення Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів від 30 січня 2023 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/vidkryttia-novykh-rynkiv-rezultaty-2022-roku>

3. Загальна сума прямих збитків, завдана інфраструктурі України через війну, зросла до майже \$138 млрд. Відомосі Київської школи економіки від 24 січня 2023 р. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-priyamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-zrosla-do-mayzhe-138-mlrd/>

4. Іщенко Я.П. Забезпечення інформаційної функції управління аграрним бізнесом в умовах воєнного стану: особливості бухгалтерського обліку та оподаткування. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2022. № 1 (59). С. 37-55.

5. Офіційний вебсайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. Уряд зняв бюрократичні перепони щодо експорту дозволених груп товарів. URL: <https://minagro.gov.ua/news/uryad-znyav-byurokratichni-pereponi-shchodo-ekportu-dozvolenih-grup-tovariv>

6. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

7. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р № 5403-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>

8. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ, МСФЗ для МСП, включаючи МСБО та тлумачення КТМФЗ, ПКТ): IASB; Список, Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012 р. № 929_010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text

9. Наказ від 11.10.2010 № 457, «Класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019:2010» URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FIN61335>
10. Порядок класифікації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру за їх рівнями: постанова Кабінету Міністрів України від 24 березня 2004 р. № 368. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/5390215>
11. Про захист населення від інфекційних хвороб: Закон України від 06.04.2000 р. №1645-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text>
12. Про захист населення та територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру: Закон України від 08.06.2000 р. № 1809III. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/T001809?an=308&ed=2000_06_08
13. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991р. №1264XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>

References

1. World Meteorological Organization (2023), available at: <https://public.wmo.int/en> (Accessed 10 April 2023).
2. State Service of Ukraine on Food Safety and Consumer Protection (2023), “Opening of new markets: 2022 results”, available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/vidkryttia-novykh-rynkv-rezultaty-2022-roku> (Accessed 10 April 2023).
3. Kyiv School of Economics (2023), “The total amount of damage caused to Ukraine’s infrastructure due to the war has increased to almost \$138 billion”, available at: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-zroslo-do-mayzhe-138-mlrd/> (Accessed 10 April 2023).
4. Ischenko, Ya.P. (2022), “Provision of the information function of agricultural business management in conditions of martial law: features of accounting and auditing”, *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktual'ni pytannia nauky i praktyky*, vol. 1 (59), pp. 37-55.
5. Ministry of agrarian policy and food of Ukraine (2022), “The government has removed bureaucratic obstacles regarding the export of permitted

groups of goods”, available at: <https://minagro.gov.ua/news/uryad-znyav-byurokratichni-pereponi-shchodo-ekportu-dozvoleni-grup-tovariv> (Accessed 10 April 2023).

6. Verkhovna Rada of Ukraine (1971), “The Labor Code of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (Accessed 10 April 2023).

7. Verkhovna Rada of Ukraine (2012), “Code of Civil Protection of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (Accessed 10 April 2023).

8. IASB (2012), “International financial reporting standards (IFRS, IFRS for SMEs, including IFRS and interpretations of CTMFZ, PCT)”, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text (Accessed 10 April 2023).

9. State Committee for Technical Regulation and Consumer Policy (2010), Order “Classifier of emergency situations DK 019:2010”, available at: <https://ips.ligazakon.net/document/FIN61335> (Accessed 10 April 2023).

10. Cabinet of Ministers of Ukraine (2004), Resolution “Procedure for classifying emergency situations of man-made and natural nature according to their levels”, available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/5390215> (Accessed 10 April 2023).

11. The Law of Ukraine (2000), “On Protection of Population against Infectious Diseases”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text> (Accessed 10 April 2023).

12. Verkhovna Rada of Ukraine (2000), The Law of Ukraine “On Protection of Population and Territories from Man-Caused and Natural Emergencies”, available at: https://ips.ligazakon.net/document/view/T001809?an=308&ed=2000_06_08 (Accessed 10 April 2023).

13. Verkhovna Rada of Ukraine (1991), The Law of Ukraine “On Environmental Protection”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (Accessed 10 April 2023).

Стаття надійшла до редакції 20.04.2023 р.